

"לבניינה של תורה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י הרב ברוך וידר שליט"א – חלק שו

"בית ה' גלגל"

שיחת פתיחה לזמן "אלול"

ברוך הַבָּא בְּשֵׁם ה'

"ברוך שֶׁהֵחֵינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה!" "לְזֶמֶן הַזֶּה" – זמן אלול. ברצוני להסביר בסייעתא דשמיא את דברי.

ברוכים הבאים בשם ה', כל בני הישיבה הבאים מרחוק ומקרוב!

מרחוק – ברוכים הבאים אותם בנים אשר באים מארצות אשר מעבר לים! עברתם אלפי ק"מ כדי לבוא ללמוד בישיבתנו, ישיבת 'הכתל', אל מול מקום המקדש. קיימתם בעצמכם, כאברהם אבינו, "לך לך"¹. זהו דבר שבהחלט אינו קל. ברוכים הבאים! אנו מקדמים את פניכם בתפילה

להצלחתכם בלימוד ובארץ ישראל, ארץ חיינו. ברוכים הבאים בני שיעור א' החדשים, אשר באו מקרוב מכל קצות הארץ. כולכם קיימתם בעצמכם "וְקָמַתְּ וְעָלִיתְּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ"².

ברוכים הבאים, בני הישיבה הקרובים יותר, אשר ממשיכים את לימודיהם, אשר אף הם מקיימים בעצמם "וְקָמַתְּ וְעָלִיתְּ" – עולים עוד שיעור, מוסיפים שנה בישיבה. אתם כבר נמצאים במקום ועולים עוד קומה, מקיימים "וְקָמַתְּ וְעָלִיתְּ" מבחינה רוחנית. בעזרת ה' תהיה זו שנה של עלייה רוחנית. כולנו תפילה

¹ פרק יב, פסוק א

² דברים, פרק יז, פסוק ח

להצלחה וש"לא נִיגַע לְרִיק"³, אלא שתהיה זו בעזרת ה' שנה של עלייה והתעלות, עליית קומה נוספת.

אחרונים חביבים, ר"מים יקרים, שאנו זוכים לשתות בצמא את דבריכם. אתם מוסרים לנו את התורה מהר סיני עד לכותלי בית המדרש הזה. אנו מקבלים את התורה דרך רבותינו, המעבירים אותה אל התלמידים הצעירים. ברוכים אתם, ברכת ה' עליכם!

בימי אלול עלינו לבנות את

קומת יראת השמים

הפרטית שלנו,

מתוך זיקה אל כלל ישראל

איני יכול שלא להזכיר בחיל ורעדה את אשר איננו עמנו פה היום, שהרי זהו חודש אלול הראשון מפתחת ישיבת 'הכתל' באב תשכ"ז, הנפתח בלי מו"ר הרב חיים

ישעיהו הדרי זצ"ל. מקווה אני, ואף בטוח, שנשמתו מרחפת בינות לכתלים אלו, והוא עומד עלינו בתפילה ומליץ עלינו טוב בשמיים, וזכותו עומדת לעד לישיבה.

"קול גדול וְלֹא יִסָּף"

הזכרנו את אלול, בהטעמת מלעיל – "אלול!". בשעה שהעולם מצוי ב'אוגוסט' אנו ועולם התורה כולו זכינו להיות ב'אלול'. רק עולם התורה יודע כיום שיש 'אלול', שחודש זה הוא 'זמן' אחר. "שֶׁהֵחֵינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה" –

³ עיין ביאור הגר"א למשלי, פרק ל, פסוקים ח-ט: "כשיש לו יראת ה', אז יש בו שתי מעלות בלימוד: אחת... שבשעת לימודו אין שום פנייה במעונו... וגם... שאינו פורש אחר כך מתורה כלל. וזהו שאנו מתפללים ומבקשים לה' יתברך שישים בלבנו אהבתו ויראתו 'למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה'"; עיין עוד בפירושו למגילת אסתר, פרק ח, פסוק ו.

אנו חיים את הזמן, 'זמן אלול', איננו חיים ב'אוגוסט'. אשרינו!

החל מיום ראשון שומעים אנו את תקיעת השופר. היום כבר הייתה התרעה שלישית. מה פירוש הדבר? מבאר הטור⁴ שכאשר משה רבנו עלה להר סיני תקעו בשופר. יש לבאר את הדברים. לא מדובר בזיכרון או בסמליות, הבאים רק כזכר לאותה תקיעת שופר קדמונית, רק אדם שלא טעם טעמה של תורה יכול לחשוב כך. עניינה של תקיעתנו בשופר בכל יום בחודש הוא משום שהארת הימים הללו, שהאירה למרגלות הר סיני באותם ימים, שבה ומאירה גם עכשיו, כאן בבית המדרש הזה. זו משמעותה של ישיבה – נמצאים למרגלות הר סיני ושופרו של משה רבנו תוקע יחד עם שופרו של בעל-התוקע התוקע בכל בוקר. לכן, ימים אלו הם ימי רצון, לא רק כזכר לימי רצון שנשלח בהם לישראל חטא העגל, כי אם ימים אלו בעצמותם הם ימי רצון. בספרים כתוב⁵ שזוהי עובדה כבר מקדמת דנא, משום שבימים הללו עלה ברצון הבורא לברוא את עולמו, ומאז ועד עולם ימים אלו הם ימי רצון אצל רבש"ע. אנו, בהר סיני הנמשך בישיבה, זוכים שוב לזמן הזה, לימים הללו ולהארה הזו.

"וַחֲשַׁבְתָּ אֶל לְבַבְךָ"

אשרי הזוכה להפנים את העניין הזה ולפנות את עצמו מכל הסח הדעת בארבעים ימים קדושים אלו. הייתי אומר בלשון העם שבימים אלו צריך לדמיין כאילו אנו במילואים, כאילו אנו 'סוגרים שבת' – כפי שאומרים בצבא. אף אנו 'סוגרים אלול'. בזמן אלול עלינו להיכנס לאווירה, לתוך בית המדרש, להתנתק ככל האפשר מכל העולם, להתנתק מן החוץ⁶. איננו מאמינים בחינוך על ידי כפייה, דבר שכזה אינו מתאים לדורנו, לפיכך, אני מפציר: אנא, כל היכול לעמוד בכך לא ייכנס לבית

המדרש לא עם פלאפון ולא עם סמארטפון, לפחות בזמן 'אלול'. אף האנוס, שאינו יכול להיענות לבקשתי, יידע שבבית המדרש לא משוחחים בפלאפון, ובודאי שחלילה אין להדליקו כדי לראות 'מה החדש'. מחוץ לבית המדרש ישנם תאים מעולים, שניתן לנעול בהם את הפלאפון. כמוכן שניתן לנעול אותו גם בחדר. כפי שבהר סיני לא עלו בהר עד ל"בְּמִשְׁךָ הַיָּבֵל" של תקיעת יום הכיפורים⁷, כך בבית מדרשנו ננסה לשמור את המכשיר למרגלות הר סיני. זוהי בקשתי.

העולם בו אנו חיים רגיל לבדוק במכשיר בכל רגע אולי קיבל משהו, אולי התהפך העולם. אולם, "אֵין כָּל חֶדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ", אומר החכם באדם⁸. החדש ישנו רק מעל השמש, בבית המדרש⁹. ייתכן וקשה להבין את הדבר, אבל בכל זאת כדאי לשמוע אותו – רק בבית המדרש בו מתחדשת התורה יש חדש¹⁰, "בְּרֹנֶף אֶתָּה ה' נֹתֵן הַתּוֹרָה"¹¹. כפי שהיה אומר הרב הדרי זצ"ל: "בעיתון של אתמול עוטפים היום דג מלוח, אבל הדף היומי נשאר לעולם הדף של היום".

"בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יִחְסִיוֹ"

הסוכה, שעליה אנו לומדים במסכת סוכה, מסמלת את זאת. כשאנו, בני עולמנו הרחב והגדול, מתכנסים אל הסוכה ונכנסים בצל

⁷ שנות. פרק יט, פסוק יג

⁸ קהלת, פרק א, פסוק ט

⁹ עיין פרקי דרבי אליעזר, פרק נא: "הצדיקים מתחדשים וְכָל מַעֲשֵׂיהֶם, אֲכָל הַרְשָׁעִים אֵין לָהֶם דָּבָר חֶדֶשׁ" – "אין כל חדש לרשעים הבוטחים בשמש, אבל צדיקים שעוסקים בתורה שלמעלה מהשמש יש להם חדש" (רד"ל). עיין עוד שבת דף ל, עמוד ב

¹⁰ עיין באור תורה לריא"ח, אות קיג: "שחידוש הנבראים הוא תמיד על ידי המוחין, שמתחדשים בכל יום... ועיקר החידוש הוא בפנימיות העולמות... והגוף הוא תמיד קבוע"; עיין עוד, שם, עמוד עט

¹¹ עיין בית חדש, אורח חיים, סימן רצד: "שהרי ברכת התורה שאנו מברכים בכל יום אנו חותמין: 'ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל', ו'ברוך אתה ה' נותן התורה', דבכל עת ובכל שעה מלמד אותנו דעה ובינה והשכל בחכמת התורה והשכינה יושבת כנגדו ומחכמת ומלמדת אותו חכמת התורה"; עיין עוד ט"ז, אורח חיים, סימן מז, סעיף קטן ה: "שתקנו לחתום 'נותן התורה', שיש במשמעותו לשון הווה, ולא 'נתן' בלשון עבר, אלא הכוונה שהוא יתברך נותן לנו תמיד בכל יום תורתו, דהיינו שאנו עוסקים בה וממציא לנו הוא יתברך בה טעמים חדשים".

⁴ אורח חיים, סימן תקפא

⁵ עיין בני יששכר, מאמרי חודש אלול, מאמר א, אות ד

⁶ עיין במובא בספר קודש אלול, עמודים 45-47

השכינה¹², הרי שצילה של השכינה מרובה מחמתו של העולם¹³. ”אין כל חדש תחת השמש” בעולם, אבל צילה של סוכת בית המדרש מרובה מחמתה, מרובה מהשמש של העולם שאין בו חדש. לכן, הבה ניכנס אל צילן של כנפי השכינה, אל הסוכה, אל מסכת סוכה. נכין עצמנו לקבלת שכינה בימים הנוראים הגדולים הבאים עלינו לטובה¹⁴.

אשרי מי שיסיים את מסכת סוכה, אשרי מי שבערב יום הכיפורים יערוך כאן סיום על מסכת סוכה. אם לא יצליח לסיימה עד אז ויצטרך מספר ימים נוספים – אשרי מי שיסיים אותה בתוך סוכתו בביתו עם בני משפחתו בחול המועד. העיקר להיות שקועים במסכת סוכה.

הדרך להגיע לדברים הגדולים הללו היא על ידי עמל התורה. ”אשרי מי שעמל בתורה”¹⁵ בלימוד עיוני במסכת, בלימוד בעמל של כל הדברים שאנו לומדים בישיבה. המפתח לדבקות הוא בעמל התורה בכל הלימודים הרוחניים שלנו. עלינו להתכונן ולהתעלות, ו”הבא להיטהר מסייעין לו”¹⁶.

רואה האורות

היום הוא יום ג' באלול, יום העלות לגנוי מרומים של מרן הרב קוק זצ”ל. ברצוני לעסוק בדמותו ובהיבט השייך אלינו, אל הישיבה, אל חיי היום-יום שלנו.

מה גורם לאלפים ולרבבות להגיע לציונו? נפתח בדבר מופלא שראיתיו לאחרונה, שהוא בבחינת ”ממרחקים נביא לחמינו”¹⁷. כאשר חזר עם ישראל להר הזיתים במלחמת ’ששת הימים’, ההר היה מנותק. ברוך ה', כיום המצב הולך ומתקן, אולם אז כל המצבות שהיו על ההר נותצו על ידי הירדנים. בכל לילה היו באות משאיות של הצבא הירדני ולוקחות את המצבות. כך העיד הירדני שהיה שומר בית הקברות, בוועדה שהתקיימה במהלך חורף תשכ”ח, במטרה לחקור את עניין חילול בית הקברות שעל הר הזיתים. אני יודע זאת מקרוב, כי גם את מצבתו של סבי לקחו הירדנים. לכן, כשהגיעו לחלקה שנהיה בה היום, כל המצבות היו מרוסקות, חוץ ממצבתו של הרב קוק. אצטט את אותו ישמעאלי שהסביר זאת: ”פשוט פחדנו לגעת במצבתו של הרב קוק, כולנו ידענו שהוא 'חכם אל-כביר' – אדם קדוש – 'וסכנה נשקפת לכל מי שינסה לנגוע בקברו'. מדהים! למצבה זו עולים האלפים. כבר בהלווייתו השתתפו שמונים אלף איש, מספר עצום בירושלים של שנת תרצ”ה.

סבורני שהיום הוא כעין 'יום יאריצייט' כללי עבור כל הציבור הדתי-לאומי שבמדינת ישראל, ואולי אף בעולם כולו. ברצוני להסביר את דברי. לכאורה ישנה קושיה גדולה על הציבור הדתי-לאומי האורתודוקסי. הרי איננו הולכים בדרך התורנית המצויה של 'היישוב הישן'. הלוא יחד עם בניין התורה הגדול של הישיבות הרבות שקמו בדרכו של מרן הרב קוק, בני ציבורנו – ובכללם בני ישיבתנו – משרתים בצה”ל ופועלים בבניין המדינה במדע ובכלכלה. אולם, איננו עושים רק משום שיש צורך בפרנסה, טעות ביד החושב כך! אנו פועלים כך בדברים הללו משום שאנו מאמינים

¹² על פי זוהר, חלק ג, דף קג, עמוד ב: ”כל מאן דאיהו מְשַׁךְ שֵׁא וְגַזְעָא קְדִישָׁא דִּישְׁרָאֵל, יִשְׁבּוּ בְּסֻכּוֹת, תְּחוּת צֵלָא דְמַהֲיָמְנוּתָא”.

¹³ על פי סוכה, פרק ב, משנה ב.

¹⁴ עיין שם משמואל, מועדים, סוכות, שנת תער”ב, ד”ה בימים: ”שהרי אנו צריכין לישב בסוכה להגן עלינו מפני החמה, הרומזת לכווחו של עשו המונה לחמה. וכמו שהוא למעלה בכלל ישראל, כן הוא בכל איש פרטי, שרודפים אחריו כוחות חיצונים להממו ולאבדו. והעצה היעוצה לזה היא להטמין עצמו בתורה ובעיון הלכה במס’ סוכה, שכמו שסוכה היא המגינה בעשייה ובפועל, כן מסכת סוכה היא המגינה ברוחניות”.

¹⁵ על פי ברכות, דף יז, עמוד א.

¹⁶ יומא, דף לח, עמוד ב.

¹⁷ על פי משלי, פרק לא, פסוק יד

שבזאת אנו פועלים עם א-ל, כלשון חז"ל¹⁸, אנו מאמינים שזהו המוטל עלינו לעשות מתוך אידיאל של תורה. על כך יש לשאול: מיהו הרב שנתן לכך הכשר? מיהו הרב אחריו אנו הולכים? הרי לא ניתן לפרוש מהדרך הסלולה בעם ישראל, דרך 'היישוב הישן'¹⁹, ולעשות ככל העולה על רוחנו! התשובה היא: אחד יחיד ומיוחד, הלא הוא מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק! הוא שהקים את הרבנות הראשית, הוא שראה עין בעין שתקום מדינה שהיא יסוד כיסא ה' בעולם, הוא שראה עין בעין שיש כאן תהליך גאולה, שלא ייסוג אחור. הרב קוק הוא מורנו ורבנו לעניין זה, הוא הכתפיים התורניות הרחבות עליהן אנו נשענים.

"צִפָּה נְתִתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל"

הרב זצ"ל נשתל על ידי הבורא כדי להורות את דרך הגאולה מתוך התורה²⁰, כהמשכה של תורת הגאון מוילנא, כהמשכו של האר"י הקדוש. היו בזמנו, ועדיין ישנו, סערות רוחניות רבות, הנוגעות לבית מדרשינו, לחיינו ולתלמידינו המשרתים בצבא. מיהו זה שמלמדנו לא לנטוש את העגלה, לא לנטוש את המדינה, לא להפריד דת ממדינה כפתרון הפשוט ביותר, אלא ללחום מבפנים שיהיה צבא קדוש, למרות שישנה 'פקודת השרות המשותף'? מיהו הרב שאנו סומכים עליו? אחד יחיד ומיוחד, הלא הוא הרב אברהם יצחק הכהן קוק!

ואם תשאלו: אמרתי 'אחד יחיד ומיוחד', ואם כן מה על דעת השאר? התשובה פשוטה עד מאוד. קודם כל, כשמו כן הוא! אני מניח שהוא לא קבע לעצמו את השם 'קוק', שפירושו באידיש הוא: 'לראות'. אכן, הרב זצ"ל היה הרואה, הוא היה 'רואה האורות', וכפי שכתב²¹: "הנני רואה בעיני אור חיי אליהו עולה" ועוד. הרב זצ"ל ראה

שאור חדש מפציע על ציון, כניכר לכל לומד בכתביו ובאיגרותיו, והוא ראה שזו שעה שיש לנצלה, להיות שותפים בה, ולבנות את קומת ציון הלאומית ואת קומת ירושלים הרוחנית²².

כתשובה לשאלה שהעלנו כאן מקודם יש להוסיף, שהרב הנזיר, קדוש ישראל, שאל פעם את הרב קוק מהו המייחד את שיטתו. השיב לו הרב זצ"ל: "אני בונה האומה"²³. הרב צבי יהודה בנו, יישם את כל השיטה הגדולה הזו בחיי מדינת ישראל, וזכיתי ללמוד אצלו.

מי הוא אותו רב? כבר בצעירותו, בעת לימודיו בישיבת וולוז'ין, ידע ראש הישיבה – הנצי"ב, שתורתו נלמדת כה רבות – שהרב שקוד על תלמודו. ידוע שהרב זצ"ל היה לומד בצעירותו מידי יום שישים דף גמרא בעומק ובעיון. הנצי"ב נזקק להוכיחו – לא פשוט לקבל תוכחה מהנצי"ב – ואמר לו: "גם אני הייתי שקדן ולמדתי שש עשרה שעות מעת לעת, אבל ידעתי לקבוע לי זמן לאכילה לשתייה וללינה. אך אתה התמכרת לתורה ושוכח את עצמך לגמרי".

הרב זצ"ל היה הענק שבדורו, בנגלה ובנסתר. שוב 'נביא מרחוק לחמנו', ונספר שכאשר פרופסור איינשטיין ביקר את הרב, הראה לו הרב שכל חידושי המדעיים כתורת היחסות וכדומה נכתבו כבר בספרות החכמה הפנימית. פרופ' איינשטיין יצא נפעם שיש רב כזה בישראל.

אבל זו אינה ראייה מספקת. בעיני הראייה המספקת היא שהרב יוסף שלום אלישיב זצ"ל, – סמכות-העל התורנית בדורנו, שסבו בעל ה'לשם' למד בחברותא מידי לילה פנימיות התורה עם הרב זצ"ל²⁴ והעיד על הרב זצ"ל שאין גדול כמותו בכל שיטות הקבלה²⁵ – כשהזכירו בביתו את הרב קוק היה קם מלוא

¹⁸ ויקרא רבה, פרשה כז, אות ב: "אמר רבי ירמיה בן רבי אלעזר: עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומר: 'כל מי שפעל עם אל יבוא וייטול שכרו!'".

¹⁹ איני אומר 'החרד' כדי שלא אוכן באופן שגוי.

²⁰ עיין אגרות הראי"ה, חלק ר, עמוד קפט: "ידעתי כי למחיה שלחני ה' אל אדמת הקודש, והנני מוצא לעצמי חוב לדבר כפי רוחי הפנימי".

²¹ אורות, אורות התחייה, פרק ל

²² עיין מאמרי הראי"ה, עמוד 333

²³ הקדמת הרב הנזיר לאורות הקודש, פרק א, אות ט

²⁴ עיין שיחות הראי"ה, פרק יד

²⁵ עיין שם, עמוד 152 (במהדורת תשע"ה)

קומתו. כאשר הבחין בתמיהת המתבוננים הגיב: "אצלנו כשמוזכרים את 'הרב' קמים!" ומי זה 'הרב' אצלנו? הרב אברהם יצחק הכהן קוק!

לרב משה צבי נריה זצ"ל יש ספרים מופלאים על הרב קוק, שכדאי מאוד לקרוא בהם. הוא כתב שהרב קוק זצ"ל אמר לו: "יקרה לי מה שקרה לרמב"ם. רק במרחק של שנים יבינו את מה שאמרת". דוגמא לדבר שמענו מהרב הדרי זצ"ל הרבה פעמים. בפתיחת האוניברסיטה העברית נאמו מספר נואמים, ביניהם גם הרב זצ"ל, רבה הראשי של ארץ ישראל. במלאת שבעים שנה לאוניברסיטה, רצו לצטט מאותם הנאומים, ומצאו שרק נאום אחד נותר רלוונטי גם לאחר שבעים שנה – נאום של הרב. הרב הדרי סיפר לנו שכשהרב דיבר הסתכלו עליו ולא הבינו את כוונתו.

"כִּלְנוּ בְּאֶחָד"

מהו יסוד תורתו של הרב זצ"ל? מהי הדרך אותה הוא הנחיל? תורת הכלל!²⁶ אני חושב שלא יזכרו את כל דברי, אבל זאת כדאי לזכור: לא להיות אנשים פרטיים! להיות אנשים גדולים, להיות אנשים של כלל, ששמים לנגד עיניהם את טובת הכלל, ולפעמים גם במסירות נפש כפשוטו. על הראייה להיות כללית, לעומת התפיסה הקפיטליסטית ששולטת בעולם, השמה את כל המוקד על ה'אני' שבמרכז. כנגד התפיסה שאנו שומעים ברחוב, כנגד התפיסה המשודרת מכל החיים הסואנים שמסביבנו, כנגד תרבות המערב, לימדנו הרב זצ"ל לשים את הכלל במרכז, ומכוח הכלל יתעצם היחיד.

אספר סיפור, שלמרות שהוא קשה בעיני כבר סיפרתי אותו, אך יש ללמוד ממנו על מדרגתו של הרב בעניין זה. הרב חרל"פ, שזכיתי ליצוק מים על ידי גדול תלמידיו – הרב יוסף ליב זוסמן זצ"ל, העיד שפעם אחד נחלה 'אחד מיוצאי חלציו' של הרב והיה נדרש לישועה.

רב גדול בחו"ל, כלשונו של הרב חרל"פ, הצטער מחוסר התשועה בהיותו מקורב לאותו יוצא חלציו של הרב. לכן, הוא כתב לרב זצ"ל שהוא מאמין באמונה שלמה שאם הרב היה מתפלל היה מעתיר בעדו בודאי היה נענה מן השמיים. אלא, המשיך אותו רב מחו"ל, אלא שמתוך עבודתו לכלל, הוא מוסח דעת ממנו, אף שאותו יוצא חלציו כל כך אהוב עליו והוא אוהב אותו אהבה בלי מיצרים. הרב חרל"פ מספר שהרב קוק קרא לו, הראה לו את המכתב הזה, ואמר לו בזו הלשון: "אני מתפלא איך קלע הרב ההוא אל המטרה!" אגלה לכם שהרב ההוא היה הרב הוטנר, חותנו של הרב צבי יהודה זצ"ל, שביקש מהרב להתפלל על בנו יחידו הרב צבי יהודה זצ"ל ועל חתנו הוא, כך סיפר לי הרב זוסמן בשם הרב חרל"פ. המשיך הרב ואמר: "ומה אעשה אם אין לי זיקה אל הפרט, וכל מעיניי אל הכלל? ואך למלאת העניין המבוקש אל הרב ההוא הנני מוסר את עניין התפילה לכבודו". מפני שבכל זאת צריך להתפלל, אני מבקש ממך הרב חרל"פ שאתה תתפלל, "ובעל הרחמים לא יהיה נמנע מלהיות נעתר בתפילה שיתפלל כבודו לה' בלב ובנפש". איני יכול להבין זאת, אך אני עומד ומשתאה על העניין. אני יכול לנסות לחשוב שהאדם שהיה צריך ללמד לדור את דרך הכלל נדרש להקצין בכך עד לקצה האחרון שכמעט בלתי ניתן לתפיסה, כדי ללמד את עם ישראל את תורת הכלל.

נחבר זאת לעניינו של חודש אלול ובזה נחתום. זוהי עבודתנו בימי אלול. בימי אלול, ימים של רצון ושל תשובה, עלינו לבנות את קומת יראת השמיים הפרטית שלנו, מתוך זיקה אל כלל ישראל, מתוך אחריות כלל-ישראלית. הלא בעוד פחות מחודש, בראש השנה, על כך תהיינה תפילותינו. הרי אין שום תפילה על עניין פרטי ביום הדין, כל התפילות הן על

²⁶ עיין בסוף הקדמת הרב הנזיר לאורות הקודש: "הרב זצ"ל כל חייו היו בשביל הכלל. וכן תורתו, מוצאה ומגמתה – הכלל".

הכלל ועל גילוי מלכות ה' בעולם²⁷. עבודה גדולה. מקובל מרבי ישראל מסלנט זצ"ל שלהיות אנשים כלליים, החושבים על הכלל ורואים את טובתו לנגד עיניהם, זוהי גם הסגולה להינצל בדין²⁸. הדבר נכון אף לגבי חיינו בישיבה – לדאוג לכל צרכי הישיבה, לצרכי החבר, לא לראות רק את עצמי מול הראי אלא לראות את הכלל. הכלל המתחיל מהחבר שלידי, ונמשך למשפחתי ואל אשתי וילדי, ואל כל המציאות. לראות, לחוש ולהרגיש, לפעול לתיקון המציאות²⁹.

בעזרת ה', בסוף סדר ב' נעלה כולנו, רבנן ותלמידיהון, לציונו הקדוש, ונשאב כוח גדול שנוכל על ידו להמשיך כל אחד ואחד מאיתנו להתגדל בתורה וביראת שמיים, בזמן אלול גדול ובשנה גדולה של לימוד התורה, ונזכה להאיר את האור הגדול הזה בכל בית ישראל.

²⁷ עיין נפש החיים, שער ב, פרק יא: "ועינינו הראות בנוסח תפילת ראש השנה שהוא מסודר מראשו עד סופו רק על כבוד מלכותו יתברך שמו שתתעלה כבתחילה".

²⁸ עיין מכתב מאליהו, חלק ד, עמוד 226

²⁹ עיין פנקסי הראי"ה, חלק א (פנקס יג), עמוד רמח, אות פו: "הרבה צריך אדם לעמול עד שיצויר לו כראוי שיש במציאות עולם זולת מציאותו הפרטית של עצמו. וכשיידע זה כראוי רק אז יוכל להשיג את בוראו".

